

De Eraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1891 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 14 April 1907. No. 1528.

Pro Siege.

XIV.

En God seide tot hen: ver-
vult de aarde, en onderwerpt
te, en hebt heerschappij.
Gen. 1: 28.

Om helder inzicht in de heerschappij van
Jezus onzen Koning te erlangen, moeten
we alzoo teruggaan op het Koningschap door
God aan den mensch verleend, en wel toen
Hij hem schiep. De schepping van den
mensch naar Gods beeld hield in de zalving
van den mensch tot heer en koning over
deze geheele aarde, met alles wat daarin
was. En het is deze volstrekte en alom-
vattende heerschappij, die niet aan de schep-
ping naar Gods beeld wordt toegevoegd
maar die er rechtstreeks uit voortvloeit, en
die in de scheppingsordinantie Gods zelfs
het ééniq met name genoemde gevolg is
van 's menschen gelijkvormigheid aan het
beeld Gods.

Maar hiertoe beperkt zich deze ordinantie
niet. Er wordt niet maar uitgesproken, dat
de mensch onder alle creaturen hierbene-
den in geest het machtigste is, en daardoor
boven alle andere creaturen uitmunt. Neen,
er wordt aan den mensch, aanstonds na
zijn schepping, ook een gebod gegeven, en
dat gebod strekt, om aan den mensch de
verplichting op te leggen, dat hij de hem
verleende heerschappij ook uitoefenen, hand-
haven en uitbreiden zal. Zelfs het kleinste
begin van de Wet op Sinaï komt in den
aanvang van Genesis niet voor. Er was
nog geen zonde, en zelfs geen neiging tot
zonde, en eerst door het proefgebod kon
aan het licht komen, in welke richting 's
menschen ontwikkeling zou plaats grijpen.
Maar wat onmiddellijk als gebod aan den
mensch wordt opgelegd is, dat hij de aarde
zal vervullen, de aarde aan zich zal onder-
werpen, en heerschappij zal oefenen over
al wat op deze aarde is. Het staat er zoo
majestueus: „En God schiep den mensch
naar zijn beeld, naar den beeld Gods schiep
Hij hem, en God zegende hem, en zeide
tot hem: „Weest vruchtbaar, en vermenig-
vuldigt u, en vult de aarde, en onderwerpt
haar, en hebt heerschappij.”

Hieruit blijkt, hoe de mensch bestemd
was om uit te groeien in een geslacht van
duizend en meer miljoenen. Nu reeds
wordt de aarde door anderhalf duizend-
miljoen menschen bewoond, en nog de helft
der aarde is leeg of is slechts zeer spaar-
zaamelijk bewoond. En de reusachtige uit-
breiding van ons geslacht zou niet dan
alleen komen, als de zonde uitbrak en de
dood intrad, maar lag, geheel afgezien van
de zonde, in 's menschen bestemming. Het
was met die bestemming, dat God de Heere
hem op deze aarde liet aanzijn gaf, en op
de ladder van deze aardse schepping
bovenaan plaatste. Zonder meer zou dit
echter schier eeniglijk als een over den
mensch uitgesproken *zegen* kunnen verstaan
worden, in zooverre opzet om het huwelijk
te mijden en de geboorte der kinderen tegen
te gaan, zich eerst na het intreden der zonde
denken laat. Maar ook al wat men dit uit-
luitend als zegenspreuk op, toch blijft het
gebod, de ordinantie des Heeren duidelijk
uitgesproken in de opgelegde verplichting
om de aarde aan zich te onderwerpen. „Ver-
vult de aarde en onderwerpt haar” is een
bevel, dat aan den mensch een *eis* stelt,
dat hem een werking aanwijst, en dat hem
oproept tot inspanning van de hem ver-
leende krachten. Krachtens dit woord was
de heerschappij over deze aarde wel iets
dat des mensch van nature, naar Gods be-
stel, toekwam; maar toch iets dat hem niet
vanzelf in den schoot zou vallen, doch in-
geen deel door hem gegrepen, vastgehouden en ver-
werklijkt moest worden. Geen eeredienst
wordt den mensch voorgeschreven. Zijn leven
in gemeenschap met zijn God zou in zijn
onwilden staat een vanzelfheid zijn. Maar
wel wordt hem opgelegd, dat hij de heer-
schappij over de natuur, die in kiem in
zijn schepping naar Gods beeld gegeven
was, in volle lengte en breedte, in volle
diepte en hoogte zou uitwerken.

Let er nu wel op, dat deze taak op 's men-
schen schouder werd gelegd vóór de vloek
over deze aarde toog. Zijns zou de heer-
schappij zijn over de schepping in haar
oorspronkelijke zuiverheid. Er moet hier dus
niet gedacht worden aan een worsteling met
de verscheurende dieren, noch aan een strijd
tegen de elementen; dit alles kwam eerst
later op; maar aan een heerschappij door
geestelijke overmacht en meerderheid, en
door inspanning van de normale, den mensch
verleende krachten. Iets hiervan vindt ge
nog in den dierentemmer en in den slangen-

bezuider. De temmer heerscht over zijn
tijgers en leeuwen doordien hij ze imponeert
en biogeert. De temming zelf heeft wel
plaats door tucht, opsluiting en voedselont-
houding, maar toch, wie niet de eigenaardig
biogeerende kracht van den temmer bezit,
kan door deze hulpmiddelen geen wild dier
aan zich onderwerpen. Het vermogen om
een wild dier te temmen, is thans niet langer
een algemeen menscheigenschap, maar
een bijzondere eigenschap van zeer enkele
personen. Een vermogen, dat op één lijn
staat met het vermogen dat sommige be-
zitten om een mensch te biogeeren en te
hypnotiseren. Dit vermogen is een soort
myserie, dat nog allerminst is verklaard,
maar toch alle verschijnsel vertoont, van
een zwakke nadering, een sporadisch
overblijfsel te zijn van de geestelijke
meerderheid over de dierenwereld, die
oorspronkelijk aan den mensch in het
gemeen geschonken was. Dat de dieren
oorspronkelijk niet wild, woest en ver-
scheurend waren, zij hierbij toegegeven.
Maar een enkel mensch stond dan toch in
zijn kleinen lichaamsbouw tegenover het
talloze dierenrijk met zijn reusachtige
gestalten. En nu meldt ons de Schrift, dat
in het paradijs heel dat dierenrijk tot
Adam kwam; dat Adam als heer en koning
onder hen stond, zonder dat een dier hem
leed deed, en dat hij hun namen gaf, niet
willkeurig, maar overeenkomstig hun aard.
Dit wijst altoos op de hooge meerderheid
van den mensch over al het geschapene,
en tevens op een nu te loer gegaan ver-
mogen, om het wezen van elke soort te
doornen. Een heel andere dierkunde dan
thans de zoölogie bezitten, maar van nog
hooger waarde.

Gelijk van zelf spreekt, is de veelvormige
aard waarin de dieren optreden, niet toevallig.
Elke van hun vele soorten heeft een eigen reden
van bestaan. Met die reden van bestaan hangt
de bouw van hun lichaam aan en van de
sfeer waarin ze leven zullen. De wateren,
de aardbodem, en de lucht zijn de drie
sferen van deze aardse schepping, en elk
dezer sferen heeft haar eigen grondsoort van
dieren. Maar ook in elke sfeer wordt die grond-
soort van het zwemmende, loopende, kruipende
of vliegende dier weer onderscheiden in tal
van ondersoorten, en ook elk dezer ondersor-
ten heeft weer haar eigen vorm van verschie-
ding en zelfs met een eigen bestemming. Er is
in Gods schepping geen grillig spel, geen
op de gis af scheppen van wezens op goed
geluk af. Neen, elke soort van dieren is de eigen-
aardige uitdrukking van een eigen gedachte
Gods. Elke soort heeft een eigen roeping
om haar God te verheerlijken. Ook in de
dierenwereld heerscht een heilige orde.
Hiervan weten wij nu zoo goed als niets
meer. In de grootte, in den vorm, in de weer-
middelen, in de bekleeding kunnen we zekere
onderscheiding maken, maar de eigenlijke
redenen doorgonden, waarom deze onder-
scheidende soorten alsoo, en niet anders, elk
in haar bijzondere eigenaardig geschapen
zijn, kunnen we niet meer. Toch blijkt nu
nog uit het scheppingsverhaal, dat juist in
die soortonderscheiding het doel lag. Waar-
toe anders die breede beschrijving van de
dieren in de wateren, van de dieren die
vliegen in de lucht, en van de dieren die zich
op den aardbodem zelf voortbewegen? Van die
hoogere kennis echter weten thans onze ge-
leerden in de dierkunde niets meer. De betrek-
king die er tusschen de onderscheiden vormen
der vele diersoorten, en de gedachte Gods
bestaat, ontgaat hun ten eenenmale. Juist
die kennis daarentegen was den eersten
mensch ingeschapen. Hij bezag de onder-
scheidende diersoorten naar haar wezen was,
en gaf aan elke soort dienovereenkomstig
een naam. Het was alsoo bij Adam een
heerschappij over de dieren, die haar oors-
prong vond, niet in de sterkte van zijn
hand, noch in de slimheid waarmee hij het
dier meester wist te worden, maar een
macht die geheel lag in de meerderheid van
zijn geest.

Dat nu alleen de dieren als afzonderlijk
voorwerp van zijn heerschappij genoemd
worden, kan niet bevreemden. Natuurlijk
stond Adam, op gelijke wijs, met geestelijke
meerderheid ook tegenover de plantenwereld
en tegenover de anorganische natuur. Maar in
deze was geen actie. De plant is lijdelijk.
De plant verplaatst zich niet. Van verzet en
strijd, in den eigenlijken zin des woords, kan
bij de plant geen sprake zijn. Daarin dat
de mensch de macht bezat, om bloemen te
plukken om zich mee te sieren, of vruchten
te plukken om zich mee te voeden, kon
geen heerschappij uitkomen. Dat was ge-
bruik. Een nemen van wat hem viel.
Maar de ontstentenis van alle verzet en
worsteling deed geen heerschappij opko-
men. En evenzoo was het met het delfstof-
feinlijk. Later, toen na en door den vloek

de elementaire kracht der natuur opkwam,
om te verwoesten door storm en orkaan,
door bliksem, vuur en overstroming, door
aardbeving en grondverschuiving, door hitte
en vorst, traden er ook in deze sieren
machten tegen den mensch op, die hem met
vernietiging bedreigden. Maar in het paradijs
was dat alles nog ondenkbaar. Van strijd,
van worsteling, van verzet, van dreigend
gevaar was ook in deze sfeer der schepping
nog geen sprake. Het was daarom volkomen
natuurlijk, en sprak als vanzelf, dat alleen
de dierenwereld op Adam den indruk kon
maken als van een heermacht die tegenover
hem stond, en het is daarom geheel over-
eenkomstig den toen bestaan hebbenden to-
stand, dat in de scheppingsordinantie de
strijd met de dierenwereld breed wordt
uitgemeten, en dat over de plantenwereld en
het delfstoffenrijk en de elementaire krachten
der natuur gewogen wordt. Of liever, ge-
zwegen wordt er niet van, maar ze worden
als saamgevat in het ééne ruime begrip van
de aarde. Beshalve over de dieren toch, was aan
den eersten mensch ook de heerschappij „over
geheel de aarde” toebedeeld, en staat er uit-
drukkelijk bij: „Vervult de aarde, en onder-
werpt haar.” Dit nu kon, waar de dieren
alzoedij er bij worden genoemd, op
niets anders slaan dan op de overige rijken
en krachten der natuur, en zoo werd
metterdaad ook over de plantenwereld, de
wereld der anorganische natuur, en de
wereld der elementaire krachten, de heer-
schappij aan den mensch toevertrouwd.
Het „zich onderwerpen van de aarde” ziet
niet op de moeizame bewerking van den
bodem. Die wordt eerst na den val
vermeld, toen het heette: „In het zweet
uws aanschijns zult gij brood eten.” Ook
hier wordt altoos gedoeld op een heer-
schappij door de meerderheid van den geest.
Het is de mensch, die als naar Gods
evenbeeld geschapen, tot onderkoning onder
God, over heel de zichtbare schepping hier-
beneden besteld wordt. Een heerschappij,
die hij uitoefende door een hem inkleven-
de kennis van heel de natuur, die thans
schier geheel te loor ging.

Toch niet geheel. Reeds werd gewezen
op den dierentemmer en slangenbezuider.
Maar er is meer. Uit de oudheid komen
ons berichten toe, b.v. omtrent de wijsheid der
Egyptenaren, die, hoe vaag en onzeker ook,
toch er op wijzen, dat in enkele kringen
nog zekere mysterieuse kennis voortleefde,
die sinds geheel te loor ging, maar destijds
nog een werkelijke kracht vertegenwoor-
digde. Deze geheimzinnige kennis, die in
de overlevering voortleefde, moge met
veel bijgeloof en goochelarij vermengd zijn
geworden, en zoodoende allengs geheel
ontaard zijn, maar dit neemt niet weg, dat
ze toch heenwijst op iets instinctiefs, dat
nog lang na het te loor gaan van het para-
dijs heeft nagewerkt. En iets soortgelijks,
eij 't ook van geheel anderen aard, vinden
we nog in de poësie der natuur. De natuur-
poëet leeft met de natuur, zooals geen ander
dat doet. Het is of de afstand tusschen de men-
schelijke natuur en de natuur om hem heen,
voor zulk een dichter tot veel kleiner afme-
tingen herleid is. Hij voelt met en voor de
natuur. Hij beluistert en verstaat haar
sprake. Hij leeft met die natuur in geheim-
zinnigen, vaak zeer innigen omgang, en weet
haar schoonheden voor ons te ontlokken, die
wij zelve er nooit in zou gevonden hebben.
Dank zij deze natuurpoëzie is het leven met
de natuur ook voor ons, binnen zekere perken,
in stand gebleven, bij den één meer, bij den
ander minder. Maar ook zoo blijft toch, in
niet zoo geringe mate, de weldadige invloed
stand houden, die van 't leven en de sprake
der natuur op ons uitgaat. Er behoef wel
nauwlijks aan herinnerd te worden, hoe ook
in het boek der Spreuken en bij meer dan
één profet, en hoe bovenal bij onzen Heere
Jezus Christus, dit saamleven met de natuur
en het opvangen van de sprake der natuur,
meer dan eens op hoogstaande wijze
uitkomt, en dank zij den invloed der Hei-
lige Schrift, in heel de Christenheid is
overgegaan.

Na den val is daarentegen de verhouding
tusschen den mensch en de natuur, waarin
het rijk zijner heerschappij gevestigd was,
principeel veranderd. Zijn adelbrief is hem
niet ontgaan. Hij is niet van zijn heer-
schappij vervallen verklaard. Hij is koning
over de natuur gebleven. Maar nu kwam hij
voor dezen geheel anderen toestand te staan,
dat hij zelf in geestesmacht verzwakt
was en dat heel de natuur in opstand tegen
hem geraakte. Een verzwakking van den
mensch als mensch, en een opstand van de
natuur tegen den mensch, die zoo ver ging,
dat zijn koningschap over de natuur slechts
nominaal stand hield, en slechts in idealen
zijn waarheid bleef. De geestelijke verzwak-
king was gevolg van zijn breuke met zijn

God. 'sMenschen enige kracht school in
zijn nauw klemmen aan zijn God. Zoolang
de band tusschen zijn innerlijk wezen en
zijn God ongestoord en ongeschonden bleef,
vloede hem uit zijn God de kracht en de
mogendheid, de sterkte en de instinctieve ken-
nis ongestoord toe. Zoolang was de geestelijke
overmacht over de natuur er vanzelf. Maar
toen de mensch van zijn God afweek, en
zich van zijn God verwijderde, verwijderde
hij zich tevens van de bron zijner sterkte.
Nu vloede hem niet meer toe, wat vroeger
als nooit rustende stroom van heilige kracht
hem door zijn innerlijk wezen stroomde.
Van sterkte in ongebroken kracht, werd hij
nu zwak, broos en in zichzelf vervallend. Hij
heerschte niet meer krachtens zijn natuur. De
geestelijke overmacht, die eertijds vanzelf
werkte, ontging hem, en met deze inzinking
van kracht kwam vrees, angst en zorg over
hem. De mensch in het paradijs is als een vast
gewortelde eik; na den val is hij als een
bevend riet geworden. Zwak niet alleen
tegen de verleiding der zonde, maar zwak
in zijn zelfgevoel, zwak in zijn innerlijke be-
wustzijn, zwak in kracht en in instinctieve
kennis, zwak in de gewaarwordingen, die hij
opving van de hem omringende natuur.

En tegelijk met deze inzinking van het
gevoel zijner kracht en mogendheid komt
een gewaarwording over hem, alsof heel die
natuur, aan zijn heerschappij ontkomen, en nu
hem zijn heerschappij betwistende, zich op
hem wil werpen, om hem te vernietigen.
Wij zijn aan de stem van den donder ge-
woon, maar kunt ge u indenken wat het voor
Adam moet geweest zijn, toen voor het eerst
het zwerk zich in donkerheid boven hem
saampakte, toen het dreuvelende rollen der
wolken in den donder een aanvang nam, en
toen voor het eerst de vlam uit den hemel
als een bliksemschicht op de aarde neer-
sloeg? Van den vloek die over de aarde kwam,
vormen wij ons gemeenlijk een veel te be-
perkte voorstelling. Het was toch niets min-
der dan een geheele omkeering in de orde
der natuur. De plechtige vrede van het
paradijs ging over in onrust, in verstoring
en in eindeloze woeling. Doornen en dis-
telen kwamen in het plantrijk uit. Gif zette
zich in plant en dier. Verscheurende wildheid
begon zich in het gelaat van vele der mach-
tigste dieren te vertoonen. De wind des
daags uit het paradijs ging over in stormwind
en in het loeien der orkanen. De gelijke tem-
peratuur sloeg over in machtige wisseling van
koude en van hitte. De stroomen traden
buiten hun oevers en overstromden de
landouwen. Oakruid en ongedierte traden
verwoestend op. Giftige bacteriën begonnen
het leven van mensch en dier te bedreigen.
De aarde zelve in haar verborgen diepte
woelde op, beefde en sidderde, en braakte
stroomen van gloeiend lava en vuur uit.
Het was of op eenmaal de hel uit den
afgrond oprak, en zich met reuzenarmen
om heel de natuur, en in die natuur om den
mensch wilde slaan, om 't alles te vernie-
tigen en te vergruizen.

En tegenover die losgebroken macht van
vernietiging staat één enkel menschenpaar,
wee van schuldbesef, van God verlaten, klein,
gebroken en moedeloos. Met rappevingeren
had hij in het paradijs, uit meesterlijken geest,
heel het orgel der natuur bespeeld, en nu was
de windbalg van dat orgel gescheurd, en tril-
den zijn vingers als verlamd over de ratelende
toetsen heen, waaraan geen melodieuze
hemeltoon meer viel te ontlokken. Van den
schrik, van de ontzetting, van de verbijster-
ing die Adam in die ure moet hebben aan-
gegrepen, kunnen wij, die nooit zijn heer-
schappij in het paradijs gekend hebben,
ons van verre geen voorstelling vormen. Al
wat we vernemen, is dat hij vluchtte, vluchtte
voor zijn God die hem in zijn erbarming
roepen kwam, om den weg van genade als
in zilveren stappen voor zijn half-ingeslapen
oog uit te teekenen. En aan het eind van
dien uitgestippelden genadeweg schitterde heel
van verre het Koningschap van den Zoon
des menschen. Een uit Eva geboren zou-
eens de macht van satan te niet doen, en
alsoo het Koningschap des menschen over
de nu in opstand gekomen natuur herstel-
len, en dan vestigen voor eeuwig. Maar
al lichtte daarmee de star der hope aan den
donkeren gezichtseinder, voor Adam was dit
goedgeels onbegrepen taal. Hem dreigde
krankheid en dood. Tegen hem scheen
heer Gods schepping in opstand. Niet af-
gezet, maar feitelijk ontroond was de
koning, dien God voor zijn schepping hier-
beneden besteld had. Lijden voor heer-
schappij was zijn deel geworden. De
worsteling, pas begonnen, zou steeds breeder
afmetingen aannemen. En toen stond ener-
zijds de machtige, de allesoverweldigende
natuur, met haar reusachtige krachten, en
anderzijds daartegenover de neergebogen,
de ontwaakte, de tot een nietig sterveling
verworden mensch.

En toch zoo ook bleef de scheppingsordi-
nantie haar onverzwakte kracht behouden.
Hoe ook de mensch vernietigd scheen, het
hoog bevel bleef onveranderlijk doorgaan:
„Uwer moet de heerschappij over heel dit
aardrijk zijn. Maak u op, vermenigvuldig u,
vervul heel die aarde, en onderwerpt haar.”
Dit nu is de ontzettende betekenis, die de
natuur voor den mensch heeft. Die wilde,
machtige natuur werpt zich op hem, om
hem te vernietigen. Hij poot zich te dek-
ken, te beveiligen, te beschermen tegen haar
woede. Maar dit is niet genoeg. Neen, hij
moet haar aanval weerstaan niet alleen,
maar ook haar aanvallen, zich op haar
werpen, en hij mag niet rusten eer hij zijn
oppermacht over haar zal herwonnen heb-
ben. Hij als mensch blijft drager van den
geest. Die geest moet over het stof triom-
feeren, en mag voor het stof niet onderdoen.
Die geest is Godes, en Godes eere hangt er aan,
dat de geest triomfeert. Niet één mensch kan
dat voleinden. Heel de menscheid ziet zich
die reuzenworsteling tot levenstaak gesteld,
en eens zal aan het hoofd dier menscheid
de Zoon des menschen verschijnen, die cen-
traal den triomf behalen zal, en van zich uit de
krachten haar zal doen toevoelen, om haar
heerschappij te hernemen. Maar de worsteling
zal een worsteling van eeuwen zijn. En die
eeuwen lang zal krankheid en dood, zal ver-
scheuring en vernietiging, zal er verderf onder
de kinderen der menschen voortvoelen. Die
wreede, die woest geworden natuur zal geen
inspanning van krachten sparen om den
mensch het hernemen van zijn heerschappij
onmogelijk te maken. Het geween zal zich
op aarde vermenigvuldigen, der smarten en
des lijdens zal geen einde zijn. Bij geheele
hekatomben zal de natuur zich haar slach-
toffers uit ons geslacht kiezen. Gedurig zal
't staan, alsof de natuur en niet de mensch
trionfeert. Wanhoop en vertwijfeling zal het
hart des menschen vermeersteren. En toch,
onder dat alles door, zal Gods zorg waken,
dat de vonk der hope in het menscheijk
hart niet worde uitgebluscht, dat de kern zijner
kracht nooit geheel gebroken worde. De geest
zal tegen de macht der natuur blijven strij-
den. Niet de tijger en de luipaard, maar
de mensch zal het veld behouden. Al schijn-
den de stroomen hem te verzwelgen, de
mensch zal in het eind ook den waterloed
beheerschen. En eens zal de dag komen, dat
glorierijk het bevel in den mensch herleeft,
van, zoal geen koning, toch weer meester
te zijn geworden over de natuur en haar
ontzaglijke krachten.

„Opdat gij ulven God niet liegt”.

Ja, hij zal tot een getuigenis
tegen ulieden zijn, opdat gij ulven
God niet liegt. Jona 2: 27b.

Het luistert bij den Heere onzen God zoo
nauw, en op het stuk van innerlijk *waar zijn*,
blijft de beste onzer zoo droef diep beuden
zijn ideaal.

Wel loopen er rond, die zich inbeelden het
in het *waar zijn* ver te hebben gebracht. Zóó
ver, dat ze u de huichelaars en geveinsden
den vinger weten aan te wijzen, in alles oop-
rechtheid speuren, de leugen ruiken, en overal
den Farizeer schuiven. Maar is het zoo zeld-
zaam, het juist van derzulk lippen te belu-
steren: „Ik dank u, Heere, dat ik niet ben als
die. Voor mij is waar te zijn mijn hoogste eere
en mijn rijkste zelfvoldoening.”

Een tijd lang was dat roepen van „*waar zijn*,”
in enkele kringen zelfs geestelijke mode. Tot
zelfs in den strijd der meeningen droeg men dat
„*waar zijn*” in. Wie het ééne voor, het andere
na in ons overgeleverd geloof loochende, die
was *waar*; wie daarvoor terugdeinsde en bij de
belijdenis der vaderen bleef, die kon het niet
meenen, en meende het ook niet, en werd ge-
brandmerkt als een „geveinsde.”

Na is het geroep van „*waar zijn*,” wat de
belijdenis betreft, geluwd. Er heerscht nu oot-
moediger stemming. Men begint in te zien, dat
dat roepen van „*waar zijn*,” zelf een leugen
was. En het getuigenis uit Gods Woord:
„God alleen is waarachtig, en alle mensch
leugenachtig,” doet weer opgeld. Men heeft de
hand weer in eigen boezem gestoken, en viel
zich zelf tegen.

Natuurlijk heeft dit niets te maken, noch met
de huichelaars van „de witte das”, die opzettelijk
vroom doet, om de lieden te misleiden, noch
ook met den in vervalsins en onwaarheden en leu-
genen verzonnenen geest der gewetenloos-
heid. Die twee kankers brandmerkt ieder
eetlijk man. En wie de kans schoon ziet, rukt aan
zulke „verdaanden van hart” het masker van
het gelaat. Bij derzulk heft ge niet meer enkel
met de troebelheid van het zieleleven, maar met
een *opzettelijk* weefsel van ongerechtigheid te
doen. Zij blijven hier dus buiten.

Voor wat we nu bespreken, komt de heel
andere vraag aan de orde, of we voor ons
zelven, of ook in onzen omgang met ande-
ren, en bovenal of we in onze gemeenschaps-
oefening met onzen God, innerlijk waar en
oprecht kunnen zijn. Of onze zondige gesteld-
heid dit toelaat. En zoo niet, of we dan bij

die leugen in onze ziel ons zullen neerleggen, dan wel er tegen worstelen en tegen strijden. Jozus sprak het vlijmend scherp uit, maar niet te scherp: *Ge zult toezien dat ge geen God niet liagt.*

Zelfkennis is hier eerste eisch. Ge hebt een innerlijk zielsbestaan. Ge hebt een verborgen gemoedsleven. Ge hebt een eigen wereld in uw hart. Hoe is nu dat zielsbestaan? Hoe is dat gemoedsleven? Hoe is die wereld van uw binnenste?

En dan is er natuurlijk maar één antwoord. Dat alles in u is, zoals het alsiend oog van uw God het ziet. Maar ziet gij het zoo ook? Ziet gij het even diep, even klaar en helder door? Of moet ge, eerlijk weg, niet veel meer erkennen, dat gij in zoo menig opzicht nog een mysterie voor u zelve zijt; en dat ge, voor zoover ge u zelve kunt doorzien, het nog maar al te veel doet door de bril van uw u zelf-behagend ik?

Zoo wandelt ge dus om met een eenigszins onwaar beeld van u zelf. Aan dat onware beeld gewent ge u. Niet met uw wezenlijk zielsbestaan, maar met dat valsche beeld reikt ge. Daarmee zijt ge vervuld. Daarmee zijt ge bezig. Daaruit spreekt ge. En dit nu maakt, dat er bij alles zulk een afstand ligt tusschen wat wezenlijk in u is, en wat ge voortbrengt in uw woord.

Dat is geen gewilde, geen opzettelijke onoprechtheid, maar een onzeker rondtasten in den nevel die uw hart omhult. En daarbij komt dan altoos de neiging op, om beter van u zelve te denken, dan gij zijt. En ook om 't u in uw omgang met anderen en in den verborgen omgang met uw God, heiliger voor te stellen dan het is.

Het is geen opkomende zonde van één bepaald oogenblik, maar het is de doorgaande toestand van valscheit u zelve bezien, en van onwaar te zijn in uw verkeer met God en met menschen. En dat zonder dat u 't merkt. Zonder dat ge zelf 't weet. U nog inbeddende, dat het alles toegaat in oprechtheid.

Nu loopt de één daarmede voort zijn leven lang, en verweekt zich steeds dieper in dit onware weefsel. Maar er is een ander, die er ten leste een oog voor krijgt, die aan zich zelf ontdekt wordt, die in de schuld valt, en nu, bitter tegen zich zelf, doet wat hij kan, om zich te draden van dit onware weefsel van de ziel af te schuiven.

Dat gaat dan wel uiterst langzaam, en gelukt tot aan ons sterven toe op verre na nooit geheel. Maar er is bij zulk een dan toch strijd. Hij worstelt er tegen. Vooral in zijn verborgen omgang met zijn God grijpt hij althans met het zijn handen naar waarheid, naar volke waarheid.

En zulk een verstaar het voor 't minst, wat de Schrift bedoelt en wil, als ze ons toeroept, dat we onzen God niet zullen liegen.

Zwaar is de strijd daarbij.

Ge zingt een psalm, een lied: „Hijgend hert, der jacht ontkomen, schreeuw niet sterker naar 't genot van de frische waterstroom, dan mijn ziel verlangt naar God. Ja mijn ziel dorst naar den Heer!“ Maar als er driehonderd in het beleidsamen zijn, die dat zingen, in hoeverre spreekt dan op dat oogenblik metterdaad een waarlijk naar God dorstende ziel. En als er dan op dit oogenblik in de ziel van „een dorsten naar God“ geen flauwe sprake is, komt dit dan niet op een liegen tegen zijn God neer?

Bij ons bidden, bij het voorbieden vooral, dezelve pijnlijke belemmering voor onze ziel. Er is een gebedstaal. Die taal is hoog. Ze kan niet anders dan hoog zijn. Maar hoe dikwijls ontbreekt in die gebedstaal de zuivere harmonie tusschen wat de lippen stamelen en het hart voelt.

Toch mogen we daarom ons psalmgezing niet doen verstommen, noch het gebed laten bevesten op onze lippen. Wel zijn er geweest, die dan riepen: „Ik kan dat niet meeningen. Tot het gebed ben ik onbekwaam.“ En de ernst, die zich hierin uitte, kan gewaardeerd. Maar toch, dit twijgen mag niet. De lofzang moet opgaan. Het gebed is een offerande, die niet mag ontbreken op het heilig altaar.

Maar zonde is in hen, die in dit gedachtenloos zingen en prevelen voortgaan, zonder te voelen hoe ze hun God liegen, en zonder er tegen te strijden.

Ge moet leeren in uw psalmgezing met uw ziel te zingen. Ge moogt niet rusten, eer ge in uw gebed bidt met uw hart.

Want dit is het wat de Schrift u inprent: Ge zult, als ge tot uw God spreekt, uw God niet liegen.

Maar het gaat verder, het gaat dieper.

Niet alleen in uw zingen en in uw bidden, neen, in geheel uw verkeer met uw God blijft innerlijke, klare oprechtheid eisch, onverbiddelijke eisch. Zoo als uw God u ziet, zoo moet ge ook u zelve zien, als ge voor den Heere treedt, en in al u doen.

Naakt en geopend ligt uw innerlijk bestaan voor uw God. Als ge geeft, als ge barmhartigheid doet, doet ge dat om Hem? Als ge een levensdoel u kiest, als ge in uw beroep werkt, als ge u toewijdt, is het u dan bij dit alles om uw God te doen? Of neemt ge van dit alles alleen den schijn aan, zonder dat het innerlijk zoo is?

Als ge eet en drinkt, neemt ge dan uw bete en uw dronk uit de hand van Gods almacht aan, bedoelt ge dan zijn zegen in te wachten? Als ge uw geld beheerscht, bedoelt ge dan te rentmeesteren over geld dat niet het uwe, maar Godes is?

Ge belijdt dat alles, ge doet het zoo voor-komen, maar is het zoo? En nu is dit het pijnlijke, dat de beste onzer tot aan zijn dood toe in dit alles zal blijven tekort schieten. Ge komt er vóór uw sterven niet. Eerst in uw sterven, sterft ge der zonde, en ook der zonde van uw innerlijke onwaarheid af. Dit is het bange der zonde, dat ze de leugen tot in onzen verborgen omgang met onzen God inweeft.

En dan neemt een geloovig kind van God zijn toevlucht tot zijn Heiland. Zelf onrein, weet hij zich nochtans rein voor zijn God in Christus. En daarom bidt hij in *Jesus naam*. Daarom verschijnt hij voor zijn God in zijn gemeenschap met Christus.

En dat „in Christus“ maakt dan uw ziel vrij, en doet de bange klem der leugen voor God van uw ziel afglijden.

Althans, indien ge de leugen niet tot in dit „om Christus wille“ laat insluipen.

En daarom, als ge zegt in Christus voor uw God te verschijnen, en bidt „om *Jesus wille*“ of „in *Jesus naam*“, meen het dan, wees daarin dan voor 't minst oprecht, en laat het u gezeggen, dat ge daarin althans niet liegen zult tegen uw God.

Amsterdam, 12 April 1907.

De Haagsche Synode, in buitengewone zitting bijeengekomen voor de benoeming van een kerkelijk hoogleraar, koos niet Dr. Kromsigt, maar den Zendingsrektor Dr. Van Nes.

Voor de Confessioneele groep zal deze benoeming wel een teleurstelling wezen. Nu de Synode „om“ heette en verleden zomer voor de reorganisatieplannen koos, scheen er hope te bestaan, dat de vacature Gooszen vervuld zou worden door een man, die de belijdenis der kerk van harte beaamde. Ook ons ware de benoeming van Dr. Kromsigt te Leiden uit dien hoofde het liefst geweest. Er mag tusschen hem en ons op menig ondergeschikt punt verschil van inzicht bestaan, in de hoofdstukken der belijdenis weten we ons met hem van harte eens.

De Synode weigerde echter ook ditmaal een beslist Gereformeerde te benoemen. Dr. Van Nes, hoe sympathiek zijn persoonlijkheid ook zijn moge en hoe verdienstelijk zijn arbeid in de pers én aan het zendingsseminarium moge wezen, behoort niet tot de „Confessioneele“. Blijkbaar heeft de „ethische“ richting op de Synode de overwinning behaald, en gaat zij met den buit strijken.

Het stuitende onrecht, dat onder de „kerkelijke hoogleraren“ van de Hervormde Kerk niet één Gereformeerde wordt gevonden, wordt daardoor bestendigd. Voorkeur wegens wetenschappelijke verdiensten was er ditmaal niet. Niemand zal beweren, dat Dr. Kromsigt minder hoog in de wetenschappelijke wereld staat aangeschreven dan Dr. Van Nes.

Deze benoeming bevestigt, wat we reeds verleden jaar opmerkten, dat het zwaartepunt in de Synodale kringen niet van links naar rechts is verlegd, maar verplaatst is naar de middenfractie. Aan de heerschappij der modernen is een einde gemaakt, maar de winst komt niet aan de Confessioneele, maar aan de Ethischen ten goede. En het is de vraag, of daarin voor de handhaving van de Gereformeerde beginselen niet nog groter gevaar gelegen is.

Voor onze Gereformeerde broeders in de Hervormde Kerk zal het daarom wel de ernstige vraag worden moeten, of ze niet zoo spoedig mogelijk tot het stichten van eigen katheders moeten overgaan. Gelukkig, dat er in die richting stappen worden gedaan. Smeebeden tot de Synode bleven steeds met onvruchtbaarheid geslagen.

Naar aanleiding van onze kritiek op de Unie-rede van den heer Lohman ontvingen wij het volgende schrijven, dat wij ons haasten ter kennisse onzer lezers te brengen:

's-Gravenhage, 7 April.

Aan de Redactie van
De Heraut.

In het No. van 7 April van uw blad ontmoet ik een voorstelling van de door mij in de Unie-vergadering van 7 April gehouden rede, die ten eenenmale in strijd is met de woorden die door mij gezegd zijn en met de bedoeling daarvan.

Ik protesteer tegen zoodanige verknooing van mijne rede, en neem tevens de vrijheid den belangstellenden lezers te verwijzen naar het verslag der rede in de *De Nederlander* van 4 April, welk verslag door mij zelve geschreven en dus als juist erkend wordt.

Met verschuldigde hoogachting

A. F. DE SAVORNIN LOHMAN.

Indien onze redactie de bedoeling van den heer Lohman onjuist heeft weergegeven, dan ligt de schuld hiervan niet bij ons, maar bij de verslaggevers van de pers. Onze redactie, die tot haar leedwezen verhindert was de Unie-vergadering bij te wonen, moest bij haar kritiek wel afgaan op wat de pers aangaande de rede van den heer Lohman mededeelde. Al geven we nu voetstoots toe, dat zulk een persverslag niet altoos betrouwbaar is en het daarom voorzichtig is zijn oordeel op te schorten totdat de rede zelf gepubliceerd is, toch meenden we, dat in het onderhavige geval over de hoofdstrekking van 's heren Lohman's rede moeilijk twijfel kon bestaan, omdat het uitvoerige debat, op de rede gevolgd, genoegzaam scheen aan te toonen wat de heer Lohman wilde. Dezelfde bezwaren, die onze redactie opperde, waren staande de vergadering reeds ingebracht door degenen, die de rede van den heer Lohman gehoord hadden en die wel in staat mochten worden geacht over den inhoud der rede te kunnen oordeelen.

In het verslag, dat de heer Lohman zelf in de *Nederlander* van 4 April gaf, wordt dan ook met geen woord gezegd, dat zijn bestrijders hem verkeerd begrepen hadden. Het heette alleen, dat de oppositie „niet principieel“ was geweest. Maar in de *Nederlander* van 9 April wordt in een artikel, dat blijkbaar van den heer Lohman afkomstig is, nu eensklaps van achteren verklaard, dat zijn bestrijders op de Unie-vergadering „blijkbaar het betoog van den spreker niet hadden verstaan en deze daarom in de *Nederlander* een verslag van zijn rede had gegeven, dat dus als nauwkeurig en juist mocht worden beschouwd“.

Nu is het zeker raadselachtig, dat niet de eerste de beste verslaggever, maar mannen als de heren Talma, Fernhout, Bijleveld e. a. die in onderwijszaken zoo doorkneed zijn, zich zoo te eenemaal vergist zouden hebben in de bedoeling van den heer Lohman, dat deze achteraf verklaren moet, dat ze hem niet eens verstaan hebben. De vraag kan dan ook gesteld worden, of de schuld van dit misverstand alleen bij de hoorders schuilt.

Nu de heer Lohman onze lezers naar het verslag in de *Nederlander* verwijst, dat zeker de meesten hunner niet in handen hebben, meenen we hun een dienst te doen met uit dat verslag enkele citaten, waarop

het aankomt, af te drukken, terwijl we daarnaast plaatsen, wat we zelf geschreven hadden.

Wij schreven, dat volgens den heer Lohman de volkschool van de Overheid behoorde uit te gaan:

Volgens het jongste referaat van Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman behoort het onderwijs juist van den Staat uit te gaan. De volkschool moet volgens hem overheidsschool zijn.

De heer Lohman verklaart zelf gezegd te hebben:

Slechts dan kan een Christen de stelling dat in een overheidsschool geen Christ. onderwijs zijn mag verdedigen, als hij aan de Overheid de bevoegdheid om onderwijs te doen geven betwist, zoals hij haar die om kerken te stichten ontzegt.

Het antirevol. program van beginselen schijnt die meening voor te staan; het zegt, dat de staat het beginsel late varen, alsof de overheid geroepen zou zijn van harentwege onderwijs te doen geven. Hij mag dat slechts doen bij ontstentenis van veerkracht bij de burgerij.

Men kan de stelling beamen, zoolang men van het onderwijs in 't algemeen spreekt; het gebied der wetenschap moet vrij zijn; niet de overheid heeft de richting enz. te bepalen; zij moet steunen, maar niet.

Maar het gaat hier niet om het onderwijs als zoodanig, maar om de volkschool, een instelling, die let men b.v. op wat in de laagste klasse geleerd wordt, slechts zeer in de verte iets met wetenschap heeft te maken.

Het doel der instelling is niet, de wetenschap te dienen, maar geheel de bevolking die kennis deelachtig te doen worden, zonder welke zij niet in staat is zich behoorlijk te ontwikkelen.

Die instelling nu schijnt uit haren aard tot de gemeentelijke overheidsschool te behoren en niet te zijn een zaak voor particuliere industrie. 1)

Volgens ons, zou de heer Lohman o. a. als grond daarvan aangevoerd hebben, dat de ouders niet in staat waren toezicht op het onderwijs te houden en geen verstand hadden van het onderwijs:

Behalve andere gronden werd daarvoor aangevoerd, dat de ouders van het onderwijs geen verstand hebben en evenmin in staat zijn toezicht op het onderwijs te houden.

De heer Lohman heeft blijkens zijn eigen verslag de volgende gronden aangevoerd:

De ouders nu kunnen wel zorgen voor de scholen voor hunne kinderen; een groep ouders kan om bijzondere redenen belang hebben voor die groep te zorgen; maar er bestaat geen natuurlijke band tusschen al de ouders, om steeds een voor allen bruikbare en bereikbare inrichting gereed te hebben. Voor Hooger Onderwijs, dat niet overal en voor allen bereikbaar behoort te zijn, gaat dat beter dan voor lager onderwijs. Ook moet er voor alle scholen een voortdurend toezicht zijn, waarvoor, evenmin als voor de opleiding der onderwijzers, ook de gezamenlijke ouders vrijwillig het benodigde zullen bijbrengen. Kinderlijk nog dit: de inrichting is te kostbaar, dan dat zij door de gebruikers zoude kunnen worden betaald, zonder de kosten te verdelven over hun gehele leven; ze dus niet enkel te doen drukken op de jaren dat de kinderen schoolgaan. Die kosten kunnen dus niet enkel door schoolgeld, maar moeten ook door belasting worden gevonden.

Daar de ouders geen voortdurende band kunnen vormen, voor het grootste deel van hun leven zelfs geen direct belang hebben bij die inrichting en *evenmin verstand van onderwijs*, zoo volgt daaruit, en uit het voorspande, — dat van nature de algemeene volkschool moet uitgaan van de overheid en niet van particulieren.

We erkennen dat de heer Lohman een uitzondering gemaakt had:

Wel erkende de heer Lohman, dat de ouders verplicht zijn, wanneer de Overheid niet zorgt voor een Christelijke volkschool, zelve Christelijke scholen op te richten, maar dat is slechts een hulpmiddel geweest.

De heer Lohman zelf schrijft:

Hiermee wordt volstrekt niet ontkend, dat ook particulieren, ook ouders, zeer goed voor lager onderwijs kunnen zorgen, — het tegendeel blijkt genoegzaam, — maar dat op hen niet rust de zorg voor de school voor allen zonder onderscheid.

Dat de volkschool thans niet meer enkel is een overheids- maar tevens particuliere school, is een gevolg van bijzondere omstandigheden, waarover straks.

We schreven, dat de heer Lohman de zorg voor de volkschool niet aan de Lands-Overheid, maar aan de gemeente wilde overlaten, die dan de richting van het onderwijs te bepalen zou hebben:

Het liefst zou de heer Lohman sien, dat de Overheid de zorg voor het onderwijs aan de gemeenten overdroeg; een Roomsche gemeente zou dan een Roomsche school, een Gereformeerde gemeente een Gereformeerde school oprichten.

De heer Lohman verklaart gezegd te hebben:

De wetgever heeft zich de zaak moeilijk gemaakt, door den geest of de richting van het onderwijs voor te schrijven voor alle scholen, in plaats van dit over te laten aan de gemeentelijke instelling zelve.

De Roomsche-Katholieke provincien en ook enkele Protestantische streken hebben niet ge-duld dat de wetgever de gemeentelijke instelling verkrachtte, en hebben, vooral de eerstgenoemde, gedaan alsof geene wet de godsdienstige richting voorreefde, en 's lands overheid heeft dat moeten toezien. In die streken heeft de gemeentelijke overheid niet gezegd: Zoodra in mijne Christelijke school een dissenter treedt, ja, reeds alleen om de mogelijkheid dat hij zou kunnen binnentreden, hang ik mijn Christelijke overtuiging aan den kapstok.

Eindelijk merkten we op, dat de heer Lohman zelf wel gevoelde, dat deze regeling voor gemeenten met een gemengde bevolking eigenaardige moeilijkheden meebracht:

Maar waar hij zelf wel voelt, dat dit voor de meeste gemeenten, die een zeer gemengde

1) Wij cursiveeren.

bevolking hebben, niet gaat, moet de oplossing daarin gevonden worden, dat de richting van het openbaar onderwijs in overeenstemming worde gebracht met de richting van het volk. De idee van de neutraliteit moet dus vervallen.

De heer Lohman zelf verklaart gezegd te hebben:

Dat in gemengde godsdienstige streken zulk een oplossing niet mogelijk was, ligt voor de hand.

Men heeft het daarom in 1857 met de neutraliteit beproefd; daarin zag men een oplossing der moeilijkheid.

Die oplossing is geheel onvoldoende gebleken, en wij hebben thans, sinds 1889 en volgende jaren, een andere en veel betere. Wij hebben nu, naast de overheidsschool, de bijzondere, en zoo is de vrijheid van conscientie gereed; tevens is een gezonde concurrentie ontstaan.

Maar nu kan ook de in 1857 uitgevonden oplossing vervallen, als onnoodig en uit Christelijk oogpunt onverdedigbaar.

Vervalt die, dan is de openbare school niet meer per se neutraal; en is ook niet meer de neutrale school per se de overheidsschool, en dus altijd nog als zoodanig gepriiveleerd. Dan kan de gemeente scholen hebben van verschillender richting; conscientiewang is niet te vreezen, zoolang ons tegenwoordige schoolbeginsel blijft bestaan.

De antiluch: openbaar en bijzonder, zal verdwijnen; niet meer zal er een corps staatsonderwijzers ontstaan tegenover geëncedeerde in afdeelingen verdeelde groepen Christelijke scholen; tengevolge waarvan de politiek ook in de school komt; en men zal Christelijke of niet-Christelijke scholen oprichten, naar gelang de overheid in de oogen der oprichters af of niet voldoet aan wat zij zelf voor hun kinderen noodig achten.

Deze solutie der moeilijkheid acht de heer Lohman onder deze grondwet mogelijk:

Ook de grondwet laat deze solutie toe, want zij schrijft niet de neutraliteit van het onderwijs voor; de eerbiediging van de begrippen van andersdenkenden geschiedt tegenwoordig juist, door het verlenen van subsidie aan wie niet met de openbare school gedient is. In elk geval is dit niet een kwestie van principieel belang.

De openbare school blijve toegankelijk voor allen; maar, bij verschil van inzicht worde niet het onderwijs zelf gewijld of bedorven, maar gelegenheid gegeven tot het oprichten van een andere school.

De heer Lohman wil dus blijkbaar, dat de volkschool niet zal uitgaan van de ouders, maar van de Gemeentebesturen. Deze zullen de scholen zoo hebben in te richten, „als het meest strookt met den geest der ouders der schoolgaande kinderen“. Het bestuur, dat op deze scholen toezicht houdt enz., zal echter door het Gemeentebestuur worden benoemd „zoo noodig met medewerking der ouders“; verplichtend is die medewerking der ouders dus niet; de ouders mogen „zoo noodig“ door het Gemeentebestuur tot medewerking worden uitgenoodigd.

Aan onze lezers laten we gaarne het oordeel over, in hoeverre de bezwaren, een vorig maal tegen de Unie-rede van den heer Lohman ingebracht, door deze nadere toelichting uit den weg zijn geruimd.

Niets zou ons liever zijn, dan wanneer hier metterdaad een misverstand in het spel was. De verklaring van den heer Lohman in de *Nederlander* van 9 April, dat hij niet „gekeuterd“ is, en er niet aan denkt „den opvoedingsplicht der ouders naar de Overheid over te brengen“, evenals het dementi thans aan onze redactie gezonden, geven hoop, dat men over en weer elkaar niet goed verstaat. Met des te meer verlangen zien we daarom de publicatie dezer Unie-rede zelve tegemoet, die wellicht de nevelen zal verdrijven.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XXV.

Na het advies van de Kerk van Genève bevestigd te hebben, komen we thans tot het gevoelen van Calvin zelf.

Hoofdbron voor wie Calvijn's gevoelen kennen wil, blijft natuurlijk de Institutie. In dat meesterwerk, dat Calvijn tot het einde zijns levens heeft herzien, omgewerkt en verrijkt, wordt zijn dogmatische gedachte helder en het scherpst uitgedrukt. In het IVe boek, het 16e hoofdstuk handelt Calvijn daar uitvoerig over den kinderdoop en bestrijdt hij het gevoelen der Wederdoopers en van Servet, die den kinderdoop verwierpen. Het hoofdargument voor den kinderdoop, waarop Calvijn telkens weer terugkomt, is dat het Genadeverbond door God is opgericht met Abraham en zijn zaad en daarom onder de Nieuw-Testamentische bedeeeling, die nog rijker in genade is dan de Oud-Testamentische, de kinderen van het Genadeverbond van het teeken des verbonds niet buitengesloten mogen worden.

Calvijn denkt er echter niet aan om deze zegening tot alle kinderen zonder onderscheid uit te breiden; telkens herhaalt hij weer, dat de belofte alleen gegeven is aan de kinderen uit geloovige ouders geboren, omdat deze alleen in het verbond der genade begrepen zijn. Zoo zegt hij in § 6: „Daarom, gelijk de kinderen der Joden een heilig zaad genaamd werden, omdat ze, erigenamen van dit verbond geworden zijnde, van de kinderen der goddeloozen onderscheiden werden, alzoo worden om diezelfde reden de kinderen der Christenen heilig geacht, al zijn ze van zulke ouders geboren, van welke een alleen geloovig is, en door het getuigenis van den Apostel worden ze onderscheiden van het zaad der afgodendienaars, dat onrein is“. Calvijn handhaaft hier dus uitdrukkelijk, dat alleen de kinderen uit geloovige ouders voor heilig zijn te achten; de kinderen van niet geloovige ouders of afgodendienaars staan niet in het genadeverbond, ze zijn onrein.

Het teeken des verbonds, de doop, komt daarom alleen aan de kinderen der geloovigen toe, § 24: „Indien de kinderen der

geloovigen aan het Verbond deel hebben, zoo heeft men geen reden om hen van het teeken des verbonds af te houden. Maar die ongelovig is en van ongelovige ouders afkomstig, die wordt van de gemeenschap des verbonds vreemd geacht. En daarom is het geen wonder, dat men den noodnige het teeken niet geeft, welks betekenis in hem jidel en bedriegelijk wezen zou“.

Niet minder beslist laat Calvijn zich uit in zijn commentaar op 1 Cor. 7: 14: „De Apostel leert ons hier, zegt hij, dat de kinderen der geloovigen van andere kinderen onderscheiden worden door een zeker voorrang, opdat ze voor heilig in de kerk zouden gerekend worden“. Wel zijn alle kinderen, hetzij ze uit geloovige of uit ongelovige ouders geboren zijn, van nature kinderen des toorns en worden ze in ongerechtigheid geboren. Maar al is hun toestand in zoverre gelijk, „de kinderen der geloovigen hebben een bijzonder privilege, dat voortvloeit uit de weldaad des verbonds, door welks tusschenkomst de vloek, die van nature op hen ligt, wordt uitgedeld“. Daarom komt alleen aan de kinderen der geloovigen de doop toe: „Indien de kinderen der geloovigen worden uitgezonderd en bevrijd van het gemeene lot van het menschelijk geslacht, opdat ze Gode worden afgezonderd, waarom zullen we hen dan van het teeken des verbonds afhouden?“

Nog scherper komt dit eigenaardige standpunt van Calvijn uit in zijn polemië met de Lutherischen. Met de Wederdoopers liep de strijd over het goed recht van den kinderdoop zelf, maar met de Lutherischen over de vraag, welks kinderen mochten gedoopt worden. De Lutherischen wilden dat alle kinderen zonder onderscheid zouden gedoopt worden, en ze veroordeelden daarom Calvijn, omdat hij leerde dat alleen de kinderen der geloovigen heilig waren en dat de doop ontheligd werd, wanneer deze bediend werd aan kinderen van niet geloovige ouders. Een onbekend Lutherisch theoloog had Calvijn daarvoor aangevallen naar aanleiding van Calvijn's kritiek op het Interim. Calvijn heeft daarop in een Appendix of aanhangsel bij deze kritiek op het Interim zich tegen dien aanval verdedigd. „Laste dwaling, zegt hij, legt men mij ten laste? Dat ik zeg, dat de doop ontheligd wordt, wanneer hij bediend wordt aan degenen, die vreemd zijn van het verbond der genade“. Hij wijst er nu eerst op, dat de Lutherischen zelf, wanneer ze met de Wederdoopers te doen hebben, het recht van den kinderdoop evenzeer verdedigen met een beroep op de leer der Schrift, dat God niet alleen de ouders, maar ook de kinderen in het genadeverbond opgenomen heeft; maar daarna gaat hij dieper op de quaestie in. Zijn tegenstander had zich n.l. beroepen op het doopbevel van Christus, „die bevelen had niet alleen de geloovigen en kinderen van geloovigen maar alle volkeren te doopen“; hetzelfde argument dus, dat de voorstanders van den volksdoop ook thans nog aanvoeren. Calvijn, wel verre van de juistheid van dit argument te erkennen, noemt dit schertsens „Duitsche bierphilosophie“. „Gewis“, zegt hij, die goede vader, die naar ik zie, gewoon is onbekommerd onder het genot van een glas wijn of bier te filosofieeren, heeft diezelfde driestheid thans nog verder willen uitstreken. Hij zegt, dat Christus wil, dat allen gedoopt worden? Maar wil Christus dan niet, dat eerst het evangelie gepredikt wordt? Want die volgorde beveelt hij zijn apostelen aan, dat ze eerst onderwijzen en daarna doopen (Matth. 28: 19). Onze berisping handelt derhalve dwarselijk, omdat hij het eene deel van Christus' bevel weglaat, ja wat door Christus verbonden en vereenigd was, uiteenrukt en van elkander scheidt. Mijn antwoord op dit argument is daarom kort dit: wel worden door Christus' woord tot den doop geroepen degenen die vreemd zijn van het verbond der genade, maar nadat ze vooraf door de prediking van het evangelie in het huisgezin (der Kerk) mede opgenomen zijn. Zoo was Abraham een huisgenoot des geloofs voordat hij het teeken der besnijdenis ontving. En wat de kinderen aangaat, zoo worden ze niet voor vreemdelingen maar voor erigenamen der genade gerekend, omdat God ook hen in zijn verbond begrijpt, zoals we o. a. uit de prediking van den Apostel Petrus leeren“. (Calv. Opera. ed. Brunsvic t. VII p. 679 en v.v.)

Hoe beslist Calvijn in zijn verschillende dogmatische geschriften dit standpunt tegenover Wederdoopers en Lutherischen handhaaft, toet deed zich bij de toepassing van dien regel in zijn dagen een eigenaardige moeilijkheid, voor waarop ook het bekende advies van Genève doelt, n.l. hoe men te oordeelen had over de kinderen der roomschen, wanneer deze in de gereformeerde kerken ten doop aangeboden werden.

Op dit punt bestaan er twee adviezen van Calvijn, het eene aan Farel en het andere aan John Knox, die schijnbaar lijnrecht tegenover elkander staan.

Farel, die predikant was te Neuchâtel, had met een zijner ambtgenooten twist gekregen over den doop van een kind. De vader van het kind was roomsch; de moeder, die vroeger in de Gereformeerde Kerk belijdenis had gedaan, was door het huwelijk met dien man afvallig geworden; maar de grootmoeder, die nog gereformeerd was, hoewel ze een weinig stichtelijk leven leidde, wilde het kind van haar dochter in de gereformeerde kerk laten doopen. Farel was hier beslist tegen: „Ik heb geantwoord, schreef hij 14 Juli 1553 aan Calvijn, dat het kind niet mocht worden toegelaten tot den doop, omdat het niet in het verbond staat, daar geen der beide ouders geloovig is en wij niemand kunnen doopen, die niet in het verbond is.“ Zijn ambtgenoot oordeelde, dat de doop wel plaats mocht vinden, wanneer de grootmoeder als getuige optrad. Men besloot nu het advies van Cal-

vijn en de kerk Calvijn's antwoord mede uit naam van onze kerk, evangelie belijd toelaten, welks kerken en well is afgevalen, zo zijn. We hebben moeten antwoord is hen te doopen worden u meenschap. Da hieronder behoort dat het geoorlo dienen.“ Ook moeder als getu Calvijn, omdat minste zeggens kind en dus nie gereformeerd zo nog bij komt dochter aan een reeds daarom v worden afgesneden kerk meer besch p. 370.)

Geheel ander Calvijn zes jaar bekende hervon Knox had aan vraag gedaan: „toelaten onrecht afgodendienaars doeld zijn) en k ceerden, voorda hadden en aan derworpen“. C wederom ede noten, 8 Nov. wel terecht geds op letten moes ontheligd werd, indien de doop vreemden werd werd zonder ge lidmaat der kerk zijde, zoo merkt bediening van d in de eerste pla wie God door zij „De belofte Go nakomelingschap eerste geslacht, dienzend geslacht de ware godsvr gegaan, dit nam van den doop nie uit heilige en vr behoorde daaro kerk, al waren afvallig geworde misbruik der Ro ren van Turken pen, maar, zoo j de belijdenis va geheel is onderg worden de kind wanneer ze van Het zou toch o voor driehonden waardig met z deeloosheid der is, den loop d afbreken.“ Alles geëischt worden, getuigen optrede

Het verschil t springt in het o klaring van dit Calvijn na 1555; gekomen en daa schreef; want r hetzelfde gevoe genoemde Aanu Lutherische tege vraagd, hoe hij roomsche kinder daarop: „Wat aangaat, is het a neer mijn berisp dat de kinderen doopt worden, d toe. Maar hij o deze kinderen staande beschoo heiligen vader i heilige moeder g den daarom nie te zijn, wanneer slacht wat hoog Want God blij staan, maar br over duizend ge

1. S. LIMBACH. ging tot wegnen tot oplossing, van in de Heilige S Amsterdam. Egeli

Bij het lezen, Bijbel, doen zich genade de Christ aanstoets en eer moeilijkheden o altijd verstaat wat het, dat men tu altijd overeenste voor het geloof, dit dan een stru stoets zijn. In di om voor zulke l stoets" zooveel m dat dit pogen o Vooral voor de j mij een nuttig bo Dr. E. BARON bij schrijft, zegt het hart, waarva ting zoekt, zal h den, dat over het de juistheid met getoond. Indien i zich door twijfel soms kunnen w hij leest, dan zal aangeboden, ween vastigheid verkrij